

שעלוננים

הישארות שמעון פרס במשרד-הבטחון היא סכנה. העברתו משם, תוך שלושת החודשים הקרובים, חיונית.

כהונת לוי אשכול כשר-הבטחון, נוסף על כהונתו כראש-המשלה, גם היא יכולה להיות רק פתרון זמני. הפיקוח הדמוקרטי על מערכת-הבטחון, ועקירת עשבי-הרעל הבטחוניסטיים שנזרעו בה, מחייבת שר-בטחון שיהיה מסוגל להקדיש למשימה זו את כל כוחו וזמנו. המועמד הטבעי לתפקיד זה הוא ישראל גלילי.

על רקע זה מתעוררת מחדש בעיית איחוד מפא"י-אחדות-העבודה — והפעם בצורה חדשה. כל הנימוקים שפסלו איחוד זה בעבר, בימי שלטון-היחיד של בן-גוריון, מחייבים איחוד זה עתה — בתנאי שאיחוד זה יבטיח את סילוק כל סממני שלטון-היחיד. אין כל טעם להתמקמה. איחוד שתי המפלגות יכול ויחייב להתבצע תוך שלושת החודשים הקרובים. תוצאתו המיידית חייבת להיות: מסירת תיק הבטחון לידי גלילי, והעברת שמעון פרס לתפקיד בלתי-מסוכן.

★ ★ ★

א ותה שעה יש למנוע את התלכדותה והתבצרותה של סיעה בטחוניסטית בממשלה ובצמרת המדינה. דיין ופרס הפכו מזמן יריבים ומתחרים. רק אחד מהם יכול להיות מועמד לתפקיד הדיקטטור הבטחוניסטי. אולם עתה, כששניהם רחוקים מן הדיקטטורה, אין כל סיבה שתמונע בעדם מלשתף פעולה במלאכת החבלה. הבדיחה היהודית מספרת על ההלך, שנכנס לפונדק וקרא בקול אימתני: "תנו לי לאכול חינם, אחרת אעשה מה שאבי היה רגיל לעשות!"

הפונדקאי נבהל ונתן לו לאכול לשובע. רק לאחר מכן שאל, בסקרנות: "מה היה אביך עושה כשלא נתנו לו אוכל?" השיב ההלך: "הוא היה הולך לישון רעב!" איומו של דיין מזכירים בדיחה זו. הוא מנופף במקל ד'מינוי. שום כוח אינו עומד מאחוריו. אם רוצה האיש להתפטר — יתפטר נא. שני השרים האחרים, שהיו בעבר גוררי הבטחוניסטים — יוסף אלמוגי ואבא אבן — יש להעמידם בפני ברירה ברורה. יהיה זה טירוף למסור לידי אבן את תיק החוץ, כאשר גולדה התפטר מטעמי בריאות, אם לא יסתייג עתה בגלוי ובפומבי משאיפות פרס ושות'.

הוא הדין לגבי כמה עשרות בעלי משרות רמות בצמרת השלטון, שזכו למשרותיהם רק הודות לנאמנותם האישית לחורשי המזימות.

★ ★ ★

ד טיהור אינו יכול להישאר מוגבל לאנשים. הוא חייב להקיף גם את סדרי-השלטון והחוק. תקופת כהונתו של הנשיא רובלס החלה בעונה שזכתה לכינוי "מאה הימים הגדולים" — כי בה ביצע הנשיא החדש שינוי-ערכים באמצעות מטר של חוקים חדשים. אין לצפות מלוי אשכול, במצב הנתון, כי ינצל את מאה הימים הראשונים שלו באותה דרך. אך הוא חייב להתחיל בהם ברפורמה לסילוק תופעות-השרירות הבולטות ביותר.

אל תיעצר ההפיכה בחדרי צמרת מפא"י והי ממשלה. עליה להגיע אל הכנסת, אל מנגנון המדינה.

★ ★ ★

ד יברנו על "הפיכה", לא על מהפכה. איננו דורשים מן הממשלה הזאת את אשר אינה יכולה לתת. יתכן שזו הממשלה הטובה ביותר היכולה לקום כיום בתוך המישטר הישן. אך אין זה מישטר חדש.

היא לא תשנה את מושגי-היסוד של המישטר. היא לא תוכל לפתור אף לא אחת מבעיות-היסוד של המדינה. היא לא תוציא את המדינה מן המבוך הסתום, אשר לתוכו הכניס אותה דויד בן-גוריון בשלושים שנות שלטונו. איננו דורשים זאת. אנו דורשים ממנה רק לעקור ולעקר את הסכנות הפנימיות החמורות ביותר, למנוע את ההרפתקאות החיצוניות המסוכנות ביותר, כדי להבטיח את המשך קיום המדינה ואת המשך קיום הדמוקרטיה הפורמלית בה, עד לבוא מהפכה הגדולה, האמיתית, שתקים מישטר חדש ותוציא את המדינה כולה לדרך חדשה. זוהי המשימה המוטלת על לוי אשכול. ניתן לו את השאנס לבצעיה.

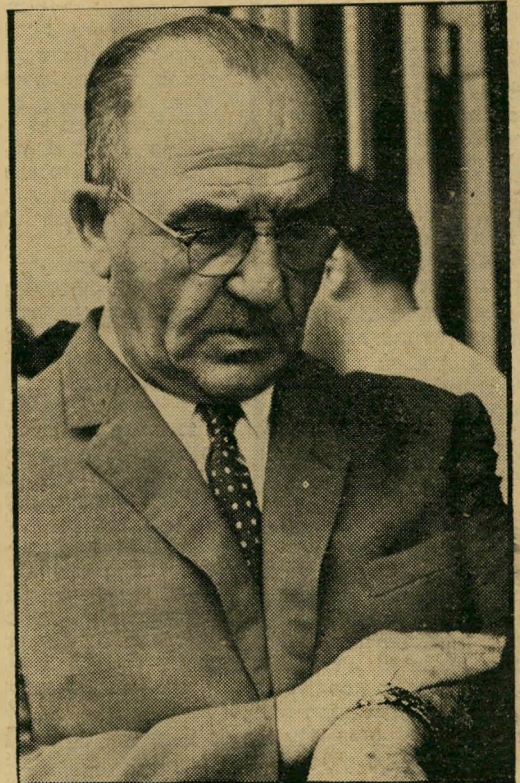
אל יבזבז ראש-הממשלה החדש שאנס זה. הזמן קצר, והמלאכה מרובה. יש-אנא את עיניו אל השעון. לפניו שלושה חודשים קשים. לגביהם הם יהיו המכריעים.

השפעתם צריכה להיות הפוכה: גיבוש הח' למה נחושה שלא יחזרו ימי 1953-1955.

א כן, הרגומה ההיסטורית של תקופת שדה-בוקר עומדת ברגע זה לעיני כל בר-דעת. אך יש הבדלים מסויימים בין שתי הפרישות.

או השאיר דויד בן-גוריון, בכחנה תחילה, שני עקרבים מתחת למיטת יורשו. ברגע האחרון מינה את שמעון פרס למנהל משרד-הבטחון, ואת משה דיין לרמטכ"ל. כך נחרץ גורלו של פנחס לבון, עוד לפני שנכנס לתפקידו כשר-הבטחון.

כעבור זמן קצר, כאשר התגעגע בן-גוריון שוב אל הי שלטון, יכול היה לבחור בין שתי דרכים: דרך ההפיכה הצבאית, שהוצעה (כפי שבן-גוריון עצמו הודה כעבור כמה שנים) עליידי אהוד אבריאלי,

ראש-ממשלה לוי אשכול: הזמן קצר

ודרך הקנוניה, שהוצעה ובוצעה על-ידי צמד-החמד דיין פרס, בעקבות עסקי-הביש. כיום שונה המצב במידה רבה. בן-גוריון לא חיוק את מעמדם של דיין ופרס, אלא נטש אותם — לפחות זמנית. לוי אשכול אינו פחזן כמו משה שרת, ראש-הממשלה דאז, וגם לא מתימ, כפי שהיה או פנחס לבון.

אך הרגומה קיימת — כהבטחה כאן, כאזי הרה שם. מה שהיה — הוא שעלול להיות שוב, ומה שנעשה — הוא שעלול להיעשות.

★ ★ ★

ד לוי — אך לא מוכרח. מה יכול, מה חייב ראש-הממשלה החדש לעשות כדי למנוע את הישנות ה'פרשה העגומה? קודם כל, עליו להבין את גורם הזמן. ירחי-הדבש לא יכול להישך זמן רב, אם לא תבוא פעולה מכרעת. הי-אשראי הציבורי יכול להתבזבז במהרה, והקנוניה הבטחון-ניסטית יכולה להתבשל עוד לפני כן. הזמן קובע — ומהירות הפעולה תכריע.

משלת אשכול תהיה זקוקה לכל אוצר הרצון הי טוב, לכל האשראי הרוחני והמעשי, אותם אפשר לגייס במדינה.

היא תשיג את האשראי הזה — על תנאי. בתנאי שהיא תמלא את המשימה המוטלת עליה, אשר רק היא לבדה משמשת צידוק להקמתה, ואמת-מידה לפעולתיה:

שיחרור המדינה מסיוט הדיקטטורה הנוחלת, מיגור הבטחוניזם כסכנה פנימית וחיצונית, הרחקת פרס, דיין ושות' — כולם יחד, וכל אחד מהם לחוד — מכל עמדה בה יוכלו לתכנן הפיכה צבאית או מ בצע דומה.

בקיבוץ: הדהיבן-גוריוניזציה של המדינה. מעולם לא היתה עוד בישראל ממשלה בעלת מנדט כה ברור לביצוע משימה כה פשוטה.

לכן יוכה לוי אשכול לאשראי הציבורי. לכן יהיו ימי הראשונים כראש-הממשלה וכשר-הבטחון בבחינת ירח-דבש לבבי.

אורכו — או קוצרו — של ירח-דבש זה יהיו תלויים בעקביות ובהצלחה בהן יעמוד אשכול במיבחן משימתו.

★ ★ ★

ד רכבת הממשלה החדשה היא רק השלב הראשון ב'משימה זו. שלב חשוב, אומנם, אך שלב הרחוק מ'יהדות סופי.

ההפיכה של ותיקי-מפא"י (ויש לדבר על "הפיכה", כי כל מונח אחר מהטיא את חשיבות המאורע) מצאה את הבטחוניסטים כשרגלם האחת באחרי. הם היו כה עסוקים כהסתערו קדימה, עד כי שכחו להבטיח את עורפם. קלות-דעתם האופיינית — אותה קלות-דעת בה מוכנים הם לשחק פוקר בעצם קיום המדינה על שולחן-המישחק הי-אטומי — היתה גם כאן בעוכריהם.

על כן התמוטטה המערכת הבטחוניסטית, בשי לב זה, בקלות כה מפליאה.

דרכו של משה דיין אל משרד-הבטחון נחסמה. איומי ההתפטרות שלו התפוצצו כבועת-סבון. תוצאתם היחידה היתה פגיעה נוספת ביוקרתו האישית המצומקת. שמעון פרס נאחז בקושי בקרונות-המזבח של תפקידו, שהתרוקן מתוכנו העיקרי עם החלפת שר-הבטחון. עמדת-המפתח המרכזית במדינת-ישראל — התפקיד של שר-הבטחון — נתפסה על-ידי לוי אשכול, יריבם העיקרי של דיין ופרס. עד כאן הכל טוב ויפה.

אך בעצם קלות ההפיכה הזאת טמונה סכנה רבה: שהיא תפתח את מחולליה ואת הציבור לפריקת-נישק, לתחושה של נצחון, לשביעות רצון עצמית.

כל הרגשות האלה אינם במקומם. עדיין לא.

★ ★ ★

א י' ישלח את עצמו איש: המאבק לא נסתיים, וגם לא הוכרע סופית. הא רק התחיל — למרות שהניצחון הי ראשון משפר בהרבה את סיכויי הניצחון על כוחות-החושך בסיבובים הבאים. קלות הניצחון הראשון נובעת מניצול מצויין של מומנט ההפתעה, מריכוז הכוחות, ממחירות ההתקומות. אשכול וחבריו הוכיחו לכל כי הם איסטרטגים טובים הרבה יותר מעסקי-הבטחון המיקצועיים.

אולם תהיה זו טעות מסוכנת להאמין כי כוחות הכת הבטחוניסטית חוסלו. אין הדבר כך.

לוי אשכול משאיר את שמעון פרס במקומו. הוא עושה זאת כדי להפריד בין הבטחוניסטים, לבצר את כושי הי-סיבוב הראשון, לפני הסיבוב השני. אך צריך להיות ברור, לו ולכולנו: זהו טכסיס מסוכן.

הפרס, גם כשכנפיו קצוצות, נשאר ציפורי טרף.

עוד לפני שהוקמה הממשלה החדשה, היה פרס עסוק בכרית קברה. כתלבויו מספרים שהוא מלכו את כל הי-בטחוניסטים וגורריהם — דיין, אלמוגי, אבן. הוא התחנף שוב אל בן-גוריון, כדי לזרוע בלבו של הזקן את הזרע הראשון של שאיפת-השיבה.

בטאונו הגלוי היחיד של פרס — השביעון הלונדוני של משרד-הבטחון — ניבא כי תקופת בן-גוריון לא תמה, רמז על אפשרות של הפיכה נגדית. כל האיומים, השמועות, הדליפות והידיעות האלה אינם צריכים להרתיע. רבים מהם אינם אלא תמרונים של לוחמה פסיכולוגית, שמטרתה לזרוע בהלה בלב הממשלה החדשה, לשחוט ממנה ויתורים, לערער את מעמדה בארץ ובעולם.

חודר נענים